

МАКАРЕНКО Л. Informational culture of personality as an integrated part of informational competence of a future specialist in the informational society.

*The article is sacred to the question of development of informative competence of personality. Approaches of scientific to determination concepts – “culture”, “informative culture”, “information”, “competence”, “competense” are examined and systematized. In the article the main tasks of institute of higher are distinguished at forming of informative culture of student, aspects of informative culture, groups of key competenses and basic potentials, inherent *обуцаємому*.*

Keywords: *informative culture, information, competence, competense.*

Олексенко В. М.
Харківський національний аграрний університет
імені В. В. Докучаєва

КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

У статті обґрунтована необхідність розробки нової концептуальної схеми підготовки майбутніх аграріїв. Розкрито її наукові засади та зміст. Досліджено вимоги до відповідних педагогічних технологій.

Ключові слова: *концептуальна схема, педагогічна технологія, підготовка аграріїв.*

Проблема підготовки майбутніх фахівців у сільськогосподарських університетах набуває для України особливої актуальності під впливом низки ендегенних та екзогенних факторів. Передусім, неоднозначні результати ринкової трансформації економіки позначалися на процесах науково-технічного розвитку, ефективному нарощуванні людського капіталу, вимиранні сіл та інших самовідтворювальних факторах, стані ВНЗ тощо. Водночас приєднання України до Болонського процесу, СОТ загострює питання формування здатності країни виробляти товари і послуги, у тому числі освітні, які б відповідали встановленим міжнародним стандартам. Звідси очевидним стає зв'язок поставленої проблеми з важливими теоретичними і практичними завданнями забезпечення високої якості освіти та інтеграції вітчизняних сільськогосподарських університетів до міжнародного освітнього простору.

Аналіз актуальних досліджень і наукових публікацій із вказаної проблеми свідчить, що вона всерйоз турбує як керівництво галузі, так і представників педагогічної науки. Пошуку шляхів і засобів розробки нової філософії аграрної освіти і вироблення на її основі дієвої стратегії розвитку системи підготовки кадрів у сільськогосподарських університетах присвячені праці відомих фахівців. Можна навести, зокрема, дослідження В. П. Андрущенко, С. А. Балюка, І. А. Зязюна, В. В. Кириченка, В. Г. Кременя, Д. І. Мазоренка, М. Й. Маліка, Н. Г. Ничкало, І. М. Предборської, В. К. Пузіка, Є. В. Руденка, П. Т. Саблука, Б. Т. Стегнія, О. В. Терещенка та інших.

Однак невирішеною залишається проблема розробки і невідкладного впровадження концептуальної схеми підготовки майбутніх фахівців у сільськогосподарських університетах з використанням інноваційних педагогічних технологій. Важливість такого дослідження обґрунтовується життєвою потребою інноваційної підготовки аграріїв нової генерації, здатних розробляти чи успішно застосовувати нові технології у сільському господарстві, а також тим, що затримка у зміні традиційного навчання призводить до консервації нашого відставання від розвинених країн світу за багатьма показниками. Вимагають обґрунтування світоглядні та методологічні основи формування нової парадигми аграрної освіти, визначення доцільного її змісту. У той же час, можливі ж хибні положення, закладені у нову концепцію, знижуватимуть ефективність підготовки студентів сільськогосподарських університетів і відповідно ускладнюватимуть успішну реалізацію стратегії відродження

аграрного комплексу України. Вказана концептуальна схема має відповідати високим вимогам не тільки сьогодення, а й недалекого майбутнього, хоча добре усвідомлюємо, що в умовах шаленого темпу науково-технічного і соціального прогресу навіть прогнозування можливих змін у сільськогосподарській техніці й технологіях – досить складне завдання. Саме ті чинники, завдяки яким аграрний сектор гідно витримав останню кризу, логічно закласти в основу парадигми аграрної освіти.

Мета статті – розкрити наукові засади концептуальної схеми підготовки майбутніх аграріїв у сільськогосподарських університетах, яка б давала надійні методологічні орієнтири для організації їхньої ефективної підготовки на рівні істотно більш підвищених суспільних вимог до професійної компетентності й особистісних якостей.

При розробці концептуальної схеми підготовки майбутніх фахівців у сільськогосподарських університетах важливо враховувати характерні особливості аграрної діяльності. Випускники працюють у структурних підрозділах Держкомзему України, державних підприємствах лісового господарства, лісовпорядкувальних та проектних організаціях, природоохоронних та науково дослідних установах, сільськогосподарських підприємствах різних форм власності, інститутах агропромислового виробництва, станціях захисту рослин, у системі карантинних служб і митного контролю України, біолабораторіях, органах державної влади і місцевого самоврядування та ін. Вони виконують землевпорядні, кадастрові, оціночні та геодезичні роботи, займаються озелененням та ландшафтним дизайном міст, сіл і виробничих об'єктів, здійснюють екологічно орієнтовану хімізацію аграрного сектора виробництва, окультурення ґрунтів, бонітування й оцінку якості земель, контроль за екологічною чистотою сільськогосподарської продукції, вирощують продукти харчування та сировину для промисловості. Життя змусило ліцензувати спеціальності, які досить поширені для тих, хто може навчатися за контрактом. Сучасний сільськогосподарський університет готує фахівців зокрема за такими напрямками, як “Менеджмент”, “Економіка підприємства”, “Облік і аудит”, “Фінанси і кредит”. Отже, сфера діяльності майбутніх аграріїв досить широка і різноманітна.

У сільськогосподарських університетах домінує навчання, яке формувалась під впливом ідей, сформульованих Я. А. Коменським, Й. Г. Песталоцці, Дж. Дьюї та інших мислителів. Традиційна підготовка аграріїв не завжди відповідає вимогам суспільства з багатьох причин. Наголосимо лише на основних. 1. Навчання зводиться до здобування знань, умінь і навичок і, в основному, до шаблонного його застосування. В результаті накопичений значний об'єм знань молодий фахівець не може застосувати на практиці, адже вони стали “застарілими” за умов швидкого зростання кількості інформації. Наприклад, зерно деяких сортів пшениці, які вивчались у ВНЗ, практично неможливо знайти для посіву, а Державний Реєстр сортів рослин України за 5 років суттєво поповнюється. 2. Функція освіти не зводиться до знанневого насичення майбутнього фахівця. 3. Соціокультурні та економічні зміни у суспільстві зумовили вичерпання можливостей традиційної підготовки аграріїв. 4. Традиційна підготовка вступає в протиріччя з інтеграційними процесами до міжнародного освітнього простору. Можливість вільного спілкування не зважаючи на відстань і час сприяла зміні світогляду, ставлення до чужої точки зору, іншого соціокультурного досвіду. 5. Технократичний характер суперечить процесу гуманізації, що розпочався в Україні на межі тисячоліть. Гуманізм є однією зі складових формування національної системи освіти. Його основу становить визнання цінності людини як особистості, її прав на вільний розвиток і самореалізацію.

Звідси випливає, що сучасна концептуальна схема підготовки аграріїв має бути гуманістично спрямованою. В Україні створено об'єктивні передумови для розбудови освітньої системи на засадах гуманізму. Сучасна людина підкорена соціальним законам, і розвиток соціальних відносин визначає розвиток особистості. Все змінюється, але мало що зникає. “На жаль, за дужками залишаються досить важливі, на нашу думку, для модернізації

української системи освіти питання, серед яких : підвищення престижу знання, повага гідності суб'єктів освітнього процесу, рівномірне поєднання обов'язкових та вибіркових курсів, повага до інтелектуальної власності, демократизм, можливість індивідуальної роботи із студентами (шляхом зменшення кількості студентів на одного викладача), методичне та інформаційне забезпечення, гнучкість навчального плану, диференціювання матеріальної винагороди викладача в залежності від його реальних здобутків, створення умов для наукової роботи та ін." [1, с. 10].

Незворотний плін часу сприймається і відображається студентами не в традиційній манері, а ширше – в просторі, і глибше – в часові. Підготовка майбутніх фахівців у сільськогосподарських університетах не можлива без урахування ціннісно-сміслового простору освіти і виміру внутрішнього стану індивіду. Сприйняття лежить в основі індивідуального, пізнавального розвитку людини. Чимало студентів побоюється метикуватих слів. Їхнє нерозуміння не тільки не змушує звернутися за допомогою до довідкової літератури, а навпаки викликає негативні емоції. Критичним аналізом і теоретичними порадами насичений освітянський простір, а практична, результативна реалізація нових ідей освіти, пов'язаних з професійною освітою майбутніх аграріїв, бажає значно більшого. Цей факт відображається у новій концептуальній схемі.

Велика кількість останніх ідей, відкриттів вимагає не тільки навичок самостійного пізнання, аналізу нововведень, а й необхідності закріплення основоположних знань, тому методологічно важливо пов'язати знання, отримані в загальноосвітньому навчальному закладі, з першим курсом сільськогосподарського університету, педагогічний процес першого курсу – з наступним і т. д.

Досліджувана концептуальна схема враховує домінування соціальних факторів : суспільне життя, взаємовідносини між людьми, працю, мову, свідомість тощо. Саме свідомість скеровує практичне життя людини, визначає постановку новоявлених цілей і завдань на основі засвоєних знань, сприяє креативному і когнітивному розвитку майбутнього фахівця. Аграрій повинен відповідати за свої дії, що визначається потребою у нових знаннях, самооцінкою дій, гнучкістю мислення, визнанням себе індивідуальністю, особистістю.

Важливе місце у концептуальній схемі посідає турбота про здоров'я людини, її оптимальна працездатність і соціальна активність при максимальному збереженні спроможності до повноцінного виконання основних соціальних функцій, нормальної і різнобічної життєдіяльності. До факторів збереження й розвитку здоров'я під час підготовки майбутніх аграріїв відносимо : ефективно організований едукативний процес і коректне використання педагогічних технологій з точним дотриманням технологічного процесу; активна взаємодія викладачів, кураторів і працівників психологічної служби; харчування студентів; позитивне відношення викладача до кожного студента, їхній емоційний стан; свідоме та дбайливе ставлення до власного здоров'я; здоровий спосіб життя, негативне ставлення до шкідливих звичок; законослухняність, екологічна свідомість і відповідна поведінка [2].

Наше дослідження показало, що студенти сільськогосподарських університетів не відчувають великої різниці у змісті освіти магістра. Аспіранти не сприймають себе семикурсниками, а магістранти вважають, що вони вчаться на п'ятому курсі. По суті ж вони по-новому вступили до магістратури університету. Пропонуємо переглянути відношення до магістратури, терміну й змісту навчання, а також кількісний та якісний склад магістрантів – тих, хто буде займатися наукою і викладати в університеті. Важливо відкрити психолого-педагогічні кафедри в сільськогосподарських університетах.

Згідно з досліджуваною концептуальною схемою педагогічний процес будується як полілог і багатий на імпровізації. Важливі не тільки результати, а й процес досягнення цих результатів. Майбутні аграрії залучаються до пошуку, при якому особливого значення набуває індивідуальне, суб'єктивне знання, яке має свого автора.

Сьогодення вимагає навчання, яке б стало частиною усього життя майбутніх аграріїв. Концептуальна схема включає необхідність виховання фахівця здатного навчатись упродовж життя. Отже, навчання чотиривимірне : широкий світогляд, глибина знань, постійне їх оновлення, пізнання себе. Викладач виступає як лідер, студент – як працівник, займаючи активну позицію.

Модель керування освітнім процесом включає допомогу і забезпечення лідерства та передбачливості. Для студентів створюються умови для успішного розвитку та постійного самовдосконалення, реалізовується принцип рівності й довіри до пізнавальних можливостей усіх студентів, віри в їхні творчі можливості. У той же час майбутні аграрії є продуктом своєї власної діяльності, розширюючи коло своїх інтересів, розвиваючи свої здібності та характер, допомагаючи іншим робити те саме.

Нова концептуальна схема підготовки аграріїв орієнтується на : задоволення перспективних суспільних потреб у фахівцях і на забезпечення їх відповідності мінливим постійно зростаючим вимогам до професійної компетентності, загальної культури і особистісних якостей аграріїв нової формації; бурхливе зростання обсягу науково-технічної інформації, на прискорення процесу старіння і оновлення конкретних технологічних знань (у змістовному відношенні); прищеплення майбутнім аграріям високих морально-етичних принципів і переконань, чітких життєвих цінностей та ідеалів (у морально-етичному і життєво ціннісному відношенні); забезпечення єдності цілісного навчально-виховного процесу і всебічний розвиток особистості шляхом впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Добре відомо, що одним із основних чинників підвищення якості освіти є впровадження в практику навчання інноваційних технологій. Які ж технології мають домінувати у підготовці майбутніх аграріїв за дослідженою концептуальною схемою?

З гуманістичної спрямованості концептуальної схеми підготовки аграріїв логічно припустити, що й педагогічні технології мають бути гуманістичними за філософською основою [3]. Такі технології пов'язані з необхідністю забезпечити розвиток особистості студентів, їхніх професійно важливих якостей, диференційованим та індивідуальним підходами. Гуманістична спрямованість є головним принципом технології співробітництва і взагалі особистісно орієнтованої педагогіки, на якому будується її система теоретичних знань і практичних умінь.

І. Д. Бех обґрунтував психолого-педагогічні засади створення особистісно орієнтованих виховних технологій, наголосив на розв'язанні соціально-моральних задач, спрямованих на духовне зростання людини. Ідеї такого виховання, безперечно, збагачують теорію і практику виховання особистості. Але слід зауважити, що реалізація особистісно орієнтованих технологій має свої обмеження [4].

Майбутні аграрії мають вирізнятися і знаннями, і розвитком саморегулювальних механізмів, творчих здібностей, і дієво-практичною сферою. Крім відповідного фаху, високої кваліфікації вони повинні володіти певними якостями особистості, серед яких: самостійно мислити, бачити майбутні труднощі і шукати шляхи їх раціонального подолання; свідомо здобувати компетентності, усвідомлювати, яким чином і де їх можна застосувати; адаптуватися до швидкоплинних життєвих ситуацій, бути здатними генерувати нові ідеї, самостійно здобувати нові знання й уміло застосовувати їх практично для вирішення будь-яких проблем; продуктивно працювати з інформацією, уміло її знаходити, аналізувати, співставляти з аналогічною, висувати гіпотези, робити узагальнення, висновки.

Таким чином, для підготовки майбутніх аграріїв бажаною є гуманістична технологія, спрямована на розвиток усіх цих компетентностей. Більше того, існує потреба посилити роботу підготовки фахівців як майбутніх членів трудових колективів. Тон взаємозв'язків особистості з оточуючими значною мірою визначає як характер її трудової діяльності, так і уміння будувати стосунки з людьми, організувати свою працю, нести відповідальність. Вибираємо технологію, яка б забезпечувала менш важкий перехід аграрія з колективу

студентського в колектив трудовий. На спеціалісті, молодій людині, в усій повноті лежить і юридична відповідальність за доручену ланку роботи. Багатьом із зазначених вимог задовольняє студакивна педагогічна технологія [5, 6].

Таким чином, пропонуємо оновлення всього процесу підготовки майбутніх аграріїв здійснювати з урахуванням розкритої концептуальної схеми, реалізація якої можлива на засадах нової раціональності, котра по-перше, фокусує увагу на впровадженні інноваційних педагогічних технологій, по-друге, особистісно-орієнтована, по-третє, враховує характерні особливості аграрної діяльності, що в сукупності дає надійні методологічні орієнтири для організації ефективної підготовки висококваліфікованих фахівців. Якщо аграрна освіта фокусує увагу на стані здоров'я людини, її психологічному і соціальному компонентах, забезпечує індивідуальний творчий розвиток, професійне зростання, гуманність, соціальні цінності, то це і є освіта для людини.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку є створення високоефективної технології підготовки майбутніх аграріїв на основі студакивної педагогічної технології.

Використана література:

1. Філософські абрисы сучасної освіти : монографія / [І. Предборська, Г. Вишинська, В. Гайденко та ін.]; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2006. – 226 с.
2. Олексенко В. М. Фактори збереження й зміцнення здоров'я студентів за педагогічними технологіями / В. М. Олексенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 1. – С. 95-97.
3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.
4. Олексенко В. М. Реалізація інноваційних педагогічних технологій у підготовці фахівців у вищих технічних навчальних закладах : теорія і практика : монографія / В.М. Олексенко. – Харків : КП Друкарня № 13, 2007. – 280 с.
5. Олексенко В. М. Концептуальні положення студакивної педагогічної технології / В.М. Олексенко // Проблеми освіти. – К., 2010. – Вип. 65. – С. 38-43.
6. Олексенко В. М. Співвідношення традиційної та студакивної педагогічної технології у підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей / В.М. Олексенко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків : УІПА, 2010. – № 26-27. – С. 137-144.

ОЛЕКСЕНКО В. М. Концептуальная схема подготовки будущих аграриев.

В статье обоснована необходимость разработки новой концептуальной схемы подготовки будущих аграриев. Раскрыты ее научные основы и содержание. Исследованы требования к соответствующим педагогическим технологиям.

Ключевые слова: концептуальная схема, педагогическая технология, подготовка аграриев.

OLEKSEENKO V. M. The Conceptual Scheme to Teach the Future Agrarians.

The necessity of elaboration of a new conceptual scheme of training landowners-to-be is grounded in the article. Its scientific bases and contents are revealed. The demands for corresponding pedagogical technologies are researched.

Keywords: conceptual scheme, pedagogical technology, training landowners-to-be.